

FREKVENTOVANÉ „PREHÁŇANIE“ PO FARNOSTIACH AKO TREST PRE PANSLÁVSKEHO KŇAZA V PRVEJ DEKÁDE 20. STOROČIA. PRÍKLAD KAROLA ANTONA MEDVECKÉHO V BANSKOBYSSTRICKEJ DIECÉZE¹

Ján GOLIAN

Katolícka univerzita v Ružomberku
Filozofická fakulta
Katedra histórie
Hrabovská cesta 1B
034 01 Ružomberok
Slovenská republika
jan.golian@ku.sk
ORCID ID: 0000-0001-9756-9997
WOS Researcher ID: AAX-3683-2020
SCOPUS Author ID: 57192698030

GOLIAN, Ján. Frequent „Exaggeration“ in Parishes as a Punishment for a Pan-Slavic Priest in the First Decade of the 20th Century. The Example of Karol Anton Medvecký in Banská Bystrica's Diocese. In *Studia Historica Nitriensia*, 2022, vol. 26, no. 2, pp. 357-374, ISSN 1338-7219, DOI: 10.17846/SHN.2022.26.2.357-374.

The text analyses the priestly live of Karol Anton Medvecký in the first period of his pastoral ministry concretely, in the years 1902 – 1909. In this time, the priest of the Banská Bystrica's diocese was replaced many times to a smaller and inferior parish. It can be generalized that Medvecký's frequent transfer from parish to parish was a form of punishment. This method was first used by the diocesan vicar Ján Havran, and after the exchange of bishops, it was adopted by the new ordinary of the diocese, Wolfgang Radnai. In this way, they tried to break the persecuted priest and persuade him to give up his national activities and contacts. Subsequently, the position of the priest in the diocese only deteriorated and he spent only a few months or weeks in some parishes. The text evaluates the priest's relationship with the church hierarchy, but also with his pastors and believers, whose character was also specific.

Kľúčové slová: Karol Anton Medvecký; slovenský katolícky kňaz; maďarský biskup; cirkevná a politická perzekúcia; Banskobystrická diecéza;

Keywords: Karol Anton Medvecký; Slovak Catholic Priest; Hungarian Bishop; Church and Political Persecution; Banská Bystrica's Diocese;

¹ Príspevok bol podporený z grantového projektu Ministerstva školstva SR VEGA č. 1/0677/19 Karol Anton Medvecký – kňaz a politik.

Úvod

O vnútorných pomeroch katolíckej cirkvi na území Slovenska v prvých rokoch 20. storočia čitateľov farbisto informoval v roku 1920 Karol Anton Medvecký. Vtedajší vládny referent pre katolícke záležitosti pri Ministerstve s plnou mocou pre správu Slovenska v knihe *Cirkevné pomery katolíckych Slovákov v niekdajšom Uhorsku* podrobne priblížil spory slovenského duchovenstva s maďarským episkopátom.² Možno zhodnotiť, že autor priniesol v knihe primárne jednostranný pohľad na širokú plejádu kolízií, pričom do konfliktov s cirkevnými hodnosťami Banskobystrickej diecézy počas svojej 20-ročnej kňazskej služby frekventovane vstupoval.³ V množstve charakteristík útlakov uhorských biskupov voči slovenským kňazom sa objavilo aj Medveckým tematizované „preháňanie“ duchovných.⁴ Autor tým myslel frekventované striedanie pôsobísk jednotlivých kňazov, čím biskup sledoval oslabenie ich politických aktivít a eliminovanie kontaktov so spolupracovníkmi.

Uvedenú stratégiu hornouhorských cirkevných hodnostárov možno sledovať naprieč všetkými diecézami. Tento spôsob trestania sa opakovane objavoval v Spišskej diecéze, ktorej hlavný pastier Alexander Párvy bol v mnohých konfliktoch so slovenskými kňazmi.⁵ Jedným z takto riešených roztržiek bol spor s mladým kňazom, Jánom Vojaššákom. Ten si v prvých desiatich rokoch 20. storočia musel za svoje protiuhorské postoje vyskúšať až deväť rôznych farností.⁶ O jedno sťahovanie viac v priebehu šiestich rokov musel absolvovať ďalší kňaz diecézy, Florián Tománek. Okrem toho bol biskupom aj dočasne suspendovaný, až následne odišiel na západ dnešného územia Slovenska, do Ostrihomskej arcidiecézy.⁷ V tejto časti uhorskej katolíckej cirkvi bol v úvode kňazskej dráhy často prekladaný aj ďalší politicky aktívny kňaz, Ferdinand Juriga.⁸ Okrem neho boli v arcidiecéze v nemilosti aj Andrej Kmeť a František Richard Osvald, ktorí aj napriek dlhoročnej kňazskej práci neboli arcibiskupom menovaní za farárov, a zostávali len administrátormi farností.⁹

Frekventovanému prekladaniu na rôzne farnosti sa nevyhol ani spomínaný autor knihy o cirkevných pomeroch v Uhorsku, Karol Anton Medvecký. Ten bol od svojho vysvätenia takmer v kontinuálnom konflikte najskôr s generálnym vikárom Jánom Havranom a následne s biskupom Wolfgangom Radnaiom. Preto

² MEDVECKÝ, Karol Anton. *Cirkevné pomery katolíckych Slovákov v niekdajšom Uhorsku*. Ružomberok, 1920, 200 s.

³ MEDVECKÝ, Karol Anton Medvecký. *Z mojich rozpomienok k šesťdesiatinám*. Trnava, 1935, s. 40-41, 62-63, 95-97.

⁴ MEDVECKÝ, *Cirkevné pomery*, s. 43.

⁵ HOLEC, Roman. *Andrej Hlinka. Otec národa?* Bratislava, 2019, s. 48-57.

⁶ PAŠTEKA, Július et al. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava, 2000, s. 1474-1475.

⁷ OLEXÁK, Peter. Florián Tománek-curriculum vitae. In OLEXÁK, Peter a kol. *Florián Tománek. Život a pôsobenie katolíckeho kňaza, politika a publicistu*. Ružomberok, 2019, s. 24-56.

⁸ Všetci zo spomínaných kňazov na sklonku roku 1918 aj aktívne vstúpili do verejného života a participovali na konsolidácii politických aktivít Slovákov. Pozri: MARŤÁK, Michal. *Karol Anton Medvecký v slovenskej politike po roku 1918*. In *Disputationes Scientificalae Universitatis Catholicae in Ružomberok*, 2022, roč. 22, č. 1, s. 17.

⁹ PEŘINKA, František Václav. *Zprávy z uherského Slovenska*. In *Vlast'*, 1904, roč. 21, č. 1, s. 79.

od leta 1899, kedy sa stal kňazom, slúžil v priebehu nasledujúcich šiestich rokov až v deviatich farnostiach. V tej poslednej pôsobil dlhšie obdobie, avšak nemalo to byť pre neho odmenou. Medvecký v memoároch na margo častého prekladania uviedol: „... to išlo každých 6 – 9 mesiacov, so zlej ešte na horšiu stanicu sa sťahovať a donášať so sebou úpravu novému princípálovi, aby ma ako nebezpečného pansláva a nespokojenca na krátko držal. Niekde privítali ma ako trestanca a tak so mnou aj zachádzali. Kde princípál nepožíval zvláštnej dôvery biskupského dvora, tam poverili so strahovaním susedného farára, ktorý musel dávať občasné relácie o mojom patriotickom chovaní a stykoch.“¹⁰ Medveckého trestanie bolo priamo spájané s jeho „panslavizmom“, ktorý akceptovali niektorí slovenskí národovci ako kľúčový politický smer už v 30. rokoch 19. storočia.¹¹ Na prelome 19. a 20. storočia však bol uhorským naratívom pod týmto pojmom chápaný akýkoľvek prejav slovenských, resp. slovanských národnostných aktivít nekorelujúcich s oficiálnym kánonom asimilačnej budapeštianskej politiky, pričom bol dokonca klasifikovaný ako trestný čin. Za prejavy panslavizmu boli už od 80. rokov 19. storočia súdení a prenasledovaní početní reprezentanti slovenského národného hnutia.¹² V dobovej reči maďarských elít boli synonymom „pansláva“ termíny ako „vlastizradca“, či „prašivý“.¹³ Tento prístup ilustruje katastrofálne postavenie a hodnotu Medveckého v očiach jeho cirkevných predstavených, hoci on sám mal ďaleko od nekritického rusofilstva na rozdiel od niektorých slovenských predstaviteľov presadzujúcich panslavizmus v duchu téz Nikolaja Danilevskijho.¹⁴

Mojím cieľom je v texte priblížiť príčiny, priebeh i dôsledky turbulentného pôsobenia Karola Antona Medveckého v prvej dekáde jeho kňazského života. Za trestaním „pansláva“ možno hľadať viacvrstvové pozadie, ktoré muselo mať svoje kauzálne základy a konkrétne medzníky. Zaujímavou zložkou života prenasledovaného kaplána v prvom desaťročí 20. storočia je aj fakt, na aké farnosti bol posielaný, s akými problémami sa tam stretával a s akými typmi spolukňazov a veriacich bol konfrontovaný. Analyzovať budem tiež či perzekúcia, tlak z okolia nejako menili opozičné postavenie Medveckého voči vikárovi, resp. biskupovi, alebo či s pribúdajúcim vekom prehodnocoval svoje skoršie postoje a skutky. Výskum je postavený na analýze dobovej korešpondencie, oficiálnych cirkevných písomnostiach, egoprameňoch a dobovej publicistike. V súčasnosti žiaľ nie sú známe pramene, ktoré by K. A. Medveckého hodnotili z pohľadu cirkevnej reprezentácie diecézy. Tie sa nezachovali ani medzi úradnými dokumentami diecézy, resp. nie sú známe ani súkromné pozostalosti banskobystrických cirkevných predstavených, čo znemožňuje konfrontovať a korigovať Medveckého pohľad na priebeh udalostí. Doplnením kontextu z odbornej literatúry sa pokúšam

¹⁰ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 40.

¹¹ ČAPEK, Thomas. The Slovaks of Hungary. Slavs and Panslavism. New York, 1906, s. 33-35.

¹² DANIŠ, Miroslav. Panslavistické politické procesy so Slovákami v Uhorsku na konci 19. storočia. In Zapad – Vostok. Naučno-praktičeskij ježegodnik 3, s. 29-33.

¹³ OSVALD, František, R. Priateľské slovo. Velebnému kňazskému okresu sv. krížskemu v bystrickom biskupstve. b.m., 1902, s. 15.

¹⁴ KODAJOVÁ, Daniela. Rusko v slovenskej politike na prelome 19. a 20. storočia. Vajanský verzus Masaryk. In IVANTYŠYNOVÁ, Tatiana a kol. Mýtus – stereotyp – obraz. Rusko v slovenských dejinách a kultúre, Bratislava, 2011, s. 23-24.

poskytnúť pohľad na každodennosť politicky perzekvovaného katolíckeho kňaza v hornouhorskej spoločnosti na začiatku 20. storočia.

Počiatky „preháňania“ po farnostiach

Pred analýzou Medveckého kaplánskych presunov a jeho postavenia v diecéze je podstatné predstaviť pozadie kňazského povolania a ďalších skutočností, ktoré na jeho kňazský život vplývali. Karol sa narodil v roku 1875 v oravskej dedine Dolná Lehota ako nemanželské dieťa Zuzany Medveckej. Išlo o dcéru Andreja, archivára panstva v Oravskom Podzámku, a člena schudobnenej zemianskej rodiny. Preto okolnosti nečakaného počatia boli pre jeho príbuzných neprijemné a celá situácia defraudovala česť váženej rodiny. Mladý chlapec vďaka nadaniu a starostlivosti starého otca získal prakticky doma prvé vzdelanie a pokračoval na ďalších gymnaziálnych štúdiách. Po nich sa na začiatku 90. rokov 19. storočia rozhodol vstúpiť do františkánskej rehole, kde prijal meno Anton.¹⁵ Po takmer desiatich rokoch pri reforme rádu akceptoval udelený všeobecný dišpenz od rehoľných sľubov a rozhodol sa stať diecéznym kňazom. Pre zakončenie štúdia a ďalšie pôsobenie si vybral Banskobystrickú diecézu, kam nastúpil v lete 1898 na záverečný rok formácie.¹⁶ Už počas tohto obdobia iritoval svojich predstavených „panslávskym“ konaním, za čo mu predstavení diecézy hrozili, že mu neudelí vysviacku.¹⁷ Tú nakoniec prijal 3. júla 1899 a stal sa kňazom diecézy.¹⁸

Po vysviacke sa zakrátko dozvedel o prvom kaplánskom mieste. Bola ním farnosť Detva, ktorej národopisné bohatstvo zohralo kľúčovú úlohu v jeho budúcej etnografickej činnosti a výskumoch. Novokňaz bol síce poslaný do regiónu ktorého sa obával, no našiel v ňom naplnenie a zostal v ňom celé dva roky, čo sa dobovo považovalo za stabilné obdobie.¹⁹ V lete 1901 sa sťahoval do Krupiny, kde popri pastoračnej činnosti, v ktorej dominovalo učenie náboženstva, mal viac priestoru na komunikáciu s členmi národného hnutia či rozvíjanie intelektuálnych kontaktov. Aktivity „panslávského“ kňaza na seba upozornili niektorých prívržencov oficiálnej uhorskej politiky, ktorí kaplána obvinili z protištátnych činností, medzi ktorými dominovalo údajné nedovolené katechizovanie v slovenskom jazyku. Súbežne sa musel Medvecký pred cirkevnými úradmi zodpovedať aj za používanie fonografu, na ktorý nahrával slovenské piesne, čím v projekcii generálneho vikára diecézy Jána Havrana vznikol dôvod na preloženie kaplána na inú farnosť.²⁰ Proti tomuto kroku síce protestovali veriaci a obyvatelia mesta, rovnako

¹⁵ GOLIAN, Ján. Pútnik národného života. Karol Anton Medvecký. In GOLIAN, Ján – MOLDA, Rastislav (eds.). (ne)známe príbehy. Banská Bystrica, 2017, s. 144-146.

¹⁶ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 27.

¹⁷ GOLIAN, Pútnik národného života, s. 150.

¹⁸ Diecézny archív Banská Bystrica (ďalej DA BB), Protocolli Officii Dioecesani Neosoliensis pro Anno Domini (ďalej PODN) 1899, No. 1554.

¹⁹ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 31.

²⁰ GOLIAN, Ján. „Starí učia mladých lietať!“ Vplyv Andreja Kmeťa na formovanie Karola Antona Medveckého v úvodnej dekáde 20. storočia. In Kultúrne dejiny, 2021, roč. 12, Supplement, s. 144.

aj viacerí reprezentanti slovenského a českého národného hnutia, ale tí vikárovo rozhodnutie nezmenili.²¹

Preto už v Krupine možno vidieť začiatok Medveckého perzekvovania prostredníctvom „preháňania“ po farnostiach, ako tento spôsob sám o takmer dve desaťročia pomenoval. Z mesta sa musel sťahovať už po necelých deviatich mesiacoch do farnosti, ktorej podmienky mali vážne limitovať jeho dovtedajšiu výskumnú, spoločenskú a politickú aktivitu. Vo februári 1902 sa musel presťahovať do dediny Jastrabá ležiacej v Kremnických vrchoch. Sám aktér vo svojich memoároch označil, že bol poslaný z najlepšej farnosti diecézy do tej najhoršej.²² Toto subjektívne hodnotenie spočívalo najmä v izolácii dediny, ktorá mu znemožňovala kontakty so spolupracovníkmi. Negatívne hodnotenie Jastrabej nebolo len Medveckého interpretáciou, ale ako „mizernú brdárku“ farnosť označovali aj kapláni priatelia a spolupracovníci.²³ Na novom pôsobisku našiel mladý kňaz na jednej strane pochopenie v osobe miestneho farára Jána Ďatľa, ktorý študoval a prvé národovecké básne publikoval v „moyzesovskom“ období, ale jeho verejná podpora národného hnutia sa rokmi vytratila.²⁴ Na druhej strane mu prekážky spôsoboval notár Boldiš, ktorý aktívne vykonával kontrolu jeho slovenských, teda protivlasteneckých aktivít a zneprijemňoval kaplánovi prácu a život.²⁵

Izolovaný charakter farnosti Medveckému nevyhovoval, preto sa snažil zmeniť pôsobisko vlastnou iniciatívou. Zasláním oficiálnej žiadosti do sídla biskupa reagoval na uvoľnené miesto kaplána vo farnosti Trubín, odpovede sa však nedočkal. Až po niekoľkých mesiacoch sa nepriamo dozvedel, že do tejto farnosti ho nechcel poslať nielen generálny vikár Havran, ale neželal si ho tam ani miestny farár Jozef Szepessy, ktorý Medveckého označil za „pansláva“.²⁶ Preto na odchod z Kremnických vrchov musel počkať.

Stalo sa tak na konci leta 1902, teda po šiestich mesiacoch od príchodu do Jastrabej. Toto preloženie možno vidieť opäť ako Medveckého trest za jeho opätovnú účasť na zasadaní Muzeálnej slovenskej spoločnosti (ďalej MSS) v Turčianskom Sv. Martine. Po niekoľkých týždňoch od cesty do Turca mu bol doručený dekrét o preložení z Jastrabej do farnosti Veľké Pole a Píla, ktorej dominantnú časť tvorili etnickí Nemci.²⁷ Vzhľadom na tieto skutočnosti sa od kňaza prirodzene očakávalo, že bude s veriacimi komunikovať v ich materskom jazyku. V čase preloženia však Medvecký nemčinu vôbec nepoužíval a posledné znalosti mal len zo stredoškolských štúdií. Z diecézy mu prišla odpoveď, že aj napriek

²¹ GOLIAN, Ján. Príčiny a dôsledky konfliktu kaplána Karola Antona Medveckého s cirkevnými autoritami Banskobystrickej diecézy na začiatku 20. storočia In Konštantínove listy, 2022, roč. 15, č. 2, s. 132-134.

²² MEDVECKÝ, Z mojich rozprávok, s. 40.

²³ Archív Slovenského národného múzea, pracovisko Martin (ďalej A SNM), fond (ďalej f.) Osobný fond Andreja Kmeťa (ďalej OF AK), signatúra (ďalej sign.) AK 13/29, List K. Dodeka A. Kmeťovi z 25. 2. 1902.

²⁴ GOLIAN, Ján. Budovanie cirkevného aparátu Banskobystrickej diecézy biskupom Štefanom Moyzesom. In Štefan Moyzes – za života i v historickej pamäti. Banská Bystrica, 2018, s. 77.

²⁵ MEDVECKÝ, Z mojich rozprávok, s. 41.

²⁶ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 29. 8. 1902.

²⁷ DA BB, PODN 1902, No. 1807, 1835.

tomu „reč prostredne ovládaš, teda id' ta!“.²⁸ Nové pôsobisko teda nemohol odmietnuť, hoci podľa vlastných slov po nemecky „nevedel ani kýchnuť“. Prijemnú rozlúčku s Jastrabou mu pripravili veriaci z blízkej Pitelovej, ktorí ho na nové pôsobisko odviezli a odprevadili a podľa Medveckého pozorovania, v celom okolí tými „najprebudenejšími a nábožensky najzachovalejšími ľuďmi“.²⁹

Za jedenásť mesiacov tretie sťahovanie

Generálny vikár Ján Havran čakal, že pobyt v etnicky a jazykovo cudzom prostredí eliminuje Medveckého literárne, národovecké a etnografické aktivity. Po mesiacoch sa ukázalo, že jeho predpoklad nebol správny, keďže kaplán sa aj napriek pastoračným peripetiám vo farnosti medzi nemeckými veriacimi naplno vložil do zbierania národopisných charakteristík. Unikátne zvyky a tradície opäť zachytával na fonograf, k čomu ho opakovane motivoval predseda MSS Andrej Kmeť.³⁰ Zápisy ľudových piesní, jazykových zaujímavostí či tradičných priezvisk kaplán systematicky zbieral, čo mu umožnilo pripraviť krátky rukopis práce o oboch dedinách patriacich do farnosti.³¹ Autor si sám uvedomoval, že vydáním národopisnej práce si pozíciu v diecéze ešte znepríjemní, a že vikár Havran pravdepodobne zareaguje nepriateľsky, keď sa dozvie o chystanej „*miniatúrnej monografii*“.³² Dôvod na relatívne skoré preloženie sa predsa našiel, to prišlo už po deviatich mesiacoch, hoci etnografická práca o Veľkom Poli a Píle vyšla tlačou na stránkach *Sborníka MSS* až po vyše roku od jej skoncipovania.³³ Novým Medveckého pôsobiskom bola horehranská obec Beňuš.³⁴ Do nej sa musel presťahoval v neštandardnom termíne prekladania kňazov, na začiatku decembra 1902, kedy si miesto vymenil s kaplánom Jozefom Hermanom.³⁵

Začiatok roku 1903 a ďalšie náhle preloženie na novú farnosť bolo pre Medveckého kritickým obdobím, ktoré podľa nepriamych prameňov mladého kaplána hnalo do uvažovania, že by pred prenasledovaním vikára Havrana odišiel z Uhorska. Údajne začal zisťovať možnosti emigrácie do Spojených štátov amerických, kam pred politickou a cirkevnou diskrimináciou odišli viacerí slovenskí kňazi.³⁶ O tejto úvahe sa dozvedáme len nepriamo, keď „útrapy, ktoré zažil“ podrobne opísal v liste Ľudovítovi V. Riznerovi.³⁷ Ten sa o Medveckého

²⁸ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 42.

²⁹ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 29. 8. 1902.

³⁰ A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 3. 11. 1902.

³¹ Nahrávky K. A. Medveckého z Veľkého Poľa prednedávnym analyzovala H. Urbancová: URBANCOVÁ, Hana. Piesňový repertoár Nemcov v obci Veľké Pole na fonografických nahrávkach Karola A. Medveckého (1902 – 1903). In *Musicologia Slovaca*, 2022, roč. 13 (39), č. 1, s. 5-35.

³² A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 9. 3. 1903.

³³ MEDVECKÝ, Karol Anton. Veľké Pole a Píla. In *Sborník MSS*, 1904, roč. 9, s. 1-22.

³⁴ *Katolícke noviny*, 1903, roč. 54, č. 1, s. 16, Osobné.

³⁵ DA BB, PODN 1902, No. 2772.

³⁶ V súvislosti s Medveckého uvažovaním o emigrácii boli medzi jeho priateľmi spomínaní napr. Heraklius Ján Porubský pôsobiaci v USA a čerstvý emigrant, farár z Brezna, Alexander Dianiška. Je potrebné pripomenúť, že z Banskobystrickej diecézy po sporoch s biskupom emigroval v roku 1896 aj Jozef Murgaš, ku ktorému do farnosti Wilkes Barre prišiel A. Dianiška.

³⁷ List Ľ. V. Riznera A. Kmeťovi z 23. 2. 1903. In SOKOLÍK, Viliam. *Listy Ľudovíta Vladimíra Riznera Andrejovi Kmeťovi*. Martin, 1970, s. 120.

úvahách zmienil A. Kmeťovi, ktorý si uvedomoval, že mladý kaplán zažíva „neľudské prenasledovanie od svojich duchovných predstavených“. Pozoroval tiež na ňom, že na prelome rokov 1902 a 1903 sa autorsky odmlčal, čo signalizovalo nevhodné podmienky na tvorivú prácu a vyčerpávajúce pastoračné povinnosti. Kmeť v liste Riznerovi uviedol, že by bola veľká škoda, ak by Medvecký opustil Uhorsko a svoje uvažovanie zakončil veľavravným prianím: „Bože, osviet našich biskupov!“³⁸

Preto Kmeť okamžite kontaktoval Medveckého a priamo sa ho na zámery do budúcnosti opýtal: „počul som, že hútate na Ameriku“. V ďalšom pokračovaní listu však rozpracovával pracovné témy a plány, ktoré pred oboma stáli.³⁹ Kaplán z Beňuša v tom čase totiž intenzívne pracoval na monografii o Detve, pri tvorbe ktorej mu intenzívne pomáhal práve predseda MSS.⁴⁰ Ďalej sa ho Kmeť snažil povzbudiť k využívaniu fonografu, s ktorým mal podľa jeho názoru pracovať aj na Horehroní. V odpovedi, ktorú Kmeťovi adresoval v priebehu niekoľkých dní, nebolo náznaku o tom, že by sa mladý kňaz chystal opustiť svoje pôsobisko a domovinu. Ústrednou témou jeho listu boli opäť pracovné záležitosti, z ktorých vyplynulo, že kaplán z Beňuša prakticky od svojho príchodu do farnosti „zamestnával fonograf“ zberom piesní a melódii. Okrem toho zbieral aj „krojové krásy“ a zaznamenával „národopis a miestopis“. O plánoch opustiť domovinu neznaznačovali ani jeho ďalšie pracovné aktivity a plány. Vo voľnom čase sa venoval triedeniu rodinného archívu a tiež prezradil, že pre intenzívnejšie spracovávanie materiálu si plánuje kúpiť fotoaparát.⁴¹

Domnienky o emigrácii mohli byť pritom len nedorozumením vzniknutým po tom, ako sa Medvecký ešte na začiatku roku 1902 snažil získať korešpondenčný kontakt na kňaza Heraklia Porubského. Ako dôvod zisťovania adresy uviedol, že sa s rehoľníkom žijúcim v zahraničí chcel poradiť ohľadne plánovanej cesty do Talianska.⁴² Porubský, vlastným menom Ján, bol členom rehole Milosrdných bratov a po emigrácii do USA pôsobil vo farnostiach v Jessupe a Scranton, v blízkosti Wilkes Barre, kde žili vyššie spomenutí slovenskí duchovní.⁴³ Po tom, ako sa Medvecký publikačne a čiastočne aj korešpondenčne zdal byť zlomený, jeho blízky spolupracovníci si na základe ďalších indícií domysleli, že kaplán komunikuje s Porubským o možnostiach uplatnenia sa v zahraničí.⁴⁴ Správu o Medveckého plánoch odísť z Banskobystrickej diecézy adresoval Kmeťovi maliar Karel Dodek už v novembri 1902, ktorého perzekvovaný kaplán navštívil ešte počas pôsobenia vo Veľkom Poli. Jemu sa zmienil o plánoch opustiť biskupstvo, v ktorom bol neustále prekladaný „z brdárky na brdárku“, pritom však nespomínal emigráciu

³⁸ List A. Kmeťa L. V. Riznerovi z 26. 2. 1903 In SOKOLÍK, Viliam. Listy Andreja Kmeťa Ľudovítovi Vladimírovi Riznerovi. Martin, 1984, s. 126. O verzii, že emigráciu Medveckému „radili“ priateľa písal F. V. Peřinka: PEŘINKA, Zprávy z uherského Slovenska, s. 79.

³⁹ A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 14. 3. 1903.

⁴⁰ GOLIAN, Ján. Zrod a cesty monografie Detva z pera Karola Antona Medveckého. In Kniha 2015. Martin, 2015, s. 360-369.

⁴¹ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 26. 3. 1903.

⁴² A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 18. 1. 1902.

⁴³ BOGAR, Benedikt. Milosrdní bratři. Praha, 1934, s. 151.

⁴⁴ A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 14. 3. 1903.

do USA.⁴⁵ O necelého polroka neskôr už Dodek písal o „chýre“, že sa Medvecký „zberá do Ameriky“, za čím videl výsledok politiky a „zaslepenosti“ biskupa Rimelyho.⁴⁶ „Chýr“, o ktorom bol Kmeť informovaný sa však v nasledujúcich mesiacoch nepotvrdil ani v Medveckého slovách, ani v nasledujúcich skutkoch.

Mesiace strávené v Beňuši priniesli do Medveckého kňazského života aj povinnosť v podobe skladania skúšok z teológie pred tzv. synodálnou komisiou. Podľa viacerých zdrojov boli examinátori v komisii voči 28-ročnému kňazovi zaujatí práve pre jeho mimopastoračné aktivity. Hoci si Medvecký počas samotnej skúšky musel na svoju adresu vypočuť neadekvátne politické narážky, nakoniec bol úspešný. Správy o neštandardnom priebehu examinovania sa však dostali aj za hranice diecézy, predovšetkým do prostredia slovenského národného hnutia. Medvecký po skúške listom protestoval u biskupa Rimelyho, ktorého upozornil na okolnosti, ktorým pri skúške čelil a požiadal ho, aby ďalšie preskúšanie z kanonického práva mohol skladať v Ostrihomskej arcidiecéze.⁴⁷ Túto cestu si zvolil po tom, ako sa vikár Havran nechal počuť, že ďalšiu skúšku už „Medvecký nesmie absolvovať“.⁴⁸

Po problémoch na preskúšaní zo znalosti teológie bol Medvecký zo strany vikára kritizovaný za jeho benevolentný postoj voči farárovi Jánovi Podivinskému. Ten nemal v biskupskom paláci najlepšie renomé, najmä pre nedôsledné vedenie farnosti, sklonom k alkoholizmu, zanedbávaniu ďalších povinností či aj k vajatavému postojovi voči uhorskému vlastenectvu. Kaplán Medvecký počas deviatich mesiacoch, ktoré vo farnosti prežil, mal s duchovným viacero úsmevných príhod, v ktorých sa snažil stáť v úzadí.⁴⁹ Aj tento latentný postoj mu bol vikárom Havranom vyčítaný, a bol obvinený z nečinnosti a zanedbávania farnosti. Pri tomto spore mu pripomenul jeho blízky spolupracovník A. Kmeť, že jeho prenasledovanie nie je v Banskobystrickej diecéze novinkou, a že už predchádzajúci biskupi si našli v klére ideových nepriateľov. Predseda MSS upozornil na prenasledovanie farára z Detvianskej Huty Petra Tomkuljaka či Medveckého prvého farára Štefana Pitrofa, hoci voči každému bol konflikt živý z rozličných príčin. Kmeť tiež dodal, že vedenie diecézy si za nepriateľa zvolí toho, koho im práve vyhovuje, a pridal aj vlastnú skúsenosť, že rovnaké metódy boli bežnou praxou aj v Ostrihomskej arcidiecéze.⁵⁰

Po desiatich mesiacoch pôsobenia na Horehroní bol rodák z Oravy preložený opäť, tentokrát sa v septembri 1903 vrátil na Podpoľanie, do farnosti Detvianska Huta.⁵¹ Práve v nej pôsobil do 90. rokov 19. storočia prenasledovaný farár a aktívny člen národného hnutia Peter Tomkuljak, ktorého veriaci mali vo veľkej úcte za života aj po smrti.⁵² Farnosť ležiaca vysoko v horách mala na kaplána pôsobiť

⁴⁵ A SNM, f. OF AK, sign. AK 13/29, List K. Dodeka A. Kmeťovi z 5. 11. 1902.

⁴⁶ A SNM, f. OF AK, sign. AK 13/29, List K. Dodeka A. Kmeťovi z 24. 3. 1903.

⁴⁷ DA BB, PODN 1903, No. 1638.

⁴⁸ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 6. 6. 1903.

⁴⁹ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 43-44.

⁵⁰ A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeť A. K. A. Medveckému z 20. 9. 1903.

⁵¹ DA BB, PODN 1903, No. 2428.

⁵² GOLIAN, Ján. Vyhnaný z dvoch diecéz. Peter Tomkuljak. In GOLIAN, Ján – MOLDA, Rastislav a kol. (ne)obyčajný život farára. Banská Bystrica, 2018, s. 135-136.

prevýchovne, keďže aj miestny farár Anton Kúdelka bol požiadaný zo strany biskupstva, aby s kaplánom zachádzal ako s „*trestancom*“. Po vyše tridsiatich rokoch si Medvecký na spolužitie s Kúdelkom spomínal, že mu zakázal akýkoľvek kontakt či rozhovor s miestnymi farníkmi a s prichádzajúcimi cudzincami.⁵³ Tento prísny režim a napäté vzťahy Medvecký nemusel znášať prídlho. Zdá sa, že za tým mohla byť aj požiadavka od jeho farára, ktorý nechcel mať s problémovým „panslávskym“ kaplánom nič spoločné. Preto sa rodák z Oravy už po niekoľkých týždňoch v novembri 1903 musel opäť sťahovať, jeho novým pôsobiskom bola farnosť Donovaly.⁵⁴

S nulovou šancou stať sa farárom

V najvyššie položenej farnosti diecézy sa kaplán stretol s farárom Alojzom Bočkerikom, ktorého vysoký vek s pridruženými zdravotnými komplikáciami sa podpísal na spôsobe vedenia miestnej cirkvi. Podľa Medveckého opisu možno pochopiť, že na Donovaly bol poslaný, aby farár, inak podľa jeho slov „*dobrá duša*“, neumrel sám. V osamotenej horskej osade ho totiž našiel dezorientovaného, pričom už racionálne nekomunikoval. Lekár údajne diagnostikoval „*mäknutie mozgu*“, ale Bočkerík okrem toho necítil tiež „*riadne funkcie tela*“. Aj preto mu mladý kaplán so synovskou láskou poskytoval celodennú starostlivosť, a starca sa snažil „*rozosmievať a chrániť ako vlastného otca*“.⁵⁵ Farár po niekoľkých týždňoch umrel, preto na Medveckého pleciach spočinula úloha zabezpečenia pohrebu a následne ako dočasného administrátora farnosti ho plne pohltili kňazské úlohy, pričom na výpomoc mu nikto nebol pridelený.⁵⁶ Oporou mu nebol ani organista, ktorý podľa kaplánových memoárov podliehal alkoholizmu, čo sa negatívne prejavovalo pri omšiach a pobožnostiach. Hotovou katastrofou bolo podľahnutie tejto slabosti pri posviacke domov, tzv. „*koleda*“, kedy bol kňazovi iba na prítlač.⁵⁷

Posledné roky, kedy bol Alojz Bočkerík limitovaný zdravotnými problémami, vznikol medzi donovalskými farníkmi obrovský deficit po pastoračných aktivitách. Medvecký tento stav popísal tak, že ľud bol opustený a od jeho príchodu ho veriaci vo farnosti „*obsýpali výjavmi svojej úcty a prituľnosti*“. Uviedol tiež, že už v prvých týždňoch pastoračná práca na farníkov zabrala, a podľa jeho tvrdení, už na prvé slovo Donovalci opúšťali dlhoročne zakorenené prehrešky. K ochote meniť kresťanský život sa pridružovalo nadšenie, že majú medzi sebou kňaza, ktorý sa zaujíma o ich duchovné i ľudské potreby, čo prejavovali „*radosťou a uveličením, ktoré nemalo konca kraja*“.⁵⁸

V Medveckého korešpondencii možno nájsť aj analytickejšiu charakteristiku veriacich žijúcich v horských osadách. Správca farnosti ľutoval, že obyvatelia Donoval, že sa neživili ako roľníkmi, lebo ich banícke zamestnanie malo negatívne následky na rodinný i duchovný život. Ženy totiž v letných mesiacoch opúšťali

⁵³ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 46.

⁵⁴ DA BB, PODN 1903, No. 3105; Literárne listy, 1904, roč. 14, č. 3, s. 16, Osobné.

⁵⁵ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 29. 12. 1903.

⁵⁶ DA BB, PODN 1904, No. 127.

⁵⁷ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 48-49.

⁵⁸ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 29. 12. 1903.

domovinu a vandrovali ako predavačky čipiek, ktoré samé vyprodukovali. Muži medzitým pracovali prevažne ako baníci a za prácou dochádzali mimo svojho bydliska. Keďže Medvecký mal prehľad, aké noviny jeho farníci odoberali a akými názormi sa obklopovali, vedel, že sú medzi nimi populárne najmä náboženské periodiká ako *Kresťan*, *Kráľovná Svätého Ruženca* a *Listy Sv. Antona*. Okrem toho donovalskí farníci inklinovali k občianskym novinám *Vlast a Svet*, ktoré však prezentovali výhradne oficiálne názory uhorskej politiky a vlády. Medvecký hodnotil preloženie pod nízkotatranské končiare ešte pozitívne, farár bol nekonfliktný a farníci príjemní. Za úspech považoval, že nebol preložený do farnosti Prochot, ktorú považoval za oveľa horšie miesto.⁵⁹ Jeho obavy sa však mali naplniť až neskôr.

Po smrti Alojza Bočkeríka, musel nový administrátor prebrať všetky hospodárske povinnosti vo vedení farnosti. Nebohý farár posledné roky zanedbával ekonomické vedenie farnosti, preto Medveckému zostali nevyplatené dlhy, ktoré presahovali sumu 1 000 korún. Nový správca farnosti musel nájsť prostriedky aj na výstavbu hlavného oltára, splatenie vyzdobenia kaplnky a náhradu za strategické fundácie.⁶⁰ Venoval sa správe farnosti a ostatné aktivity musel takmer úplne opustiť. Ako po čase uviedol, práca vo farnosti ho natoľko vyťažila, že takmer vôbec odborne a literárne netvoril a nepublikoval, rovnako ho kňazské povinnosti limitovali v cestovaní a navštevovaní priateľov.⁶¹ Okrem toho očakával, že sa situácia okolo jeho ďalšieho pôsobenia bude meniť. V januári 1904 umrel diecézny biskup Karol Rimely a verejnou témou sa stali diskusie o mene nového pastiera, ktorý mal ukončiť sedisvakanciu. V maďarskej tlači sa písalo o tom, že by do Banskej Bystrice mal prísť „človek, ktorý by urobil koniec panslavizmu“. Podľa citovaného článku je údajne v seminári málo maďarských klerikov, s ktorými tí slovenskí nechcú ani komunikovať. Publikovaná výzva sa zakončila až hroziacim tónom: „Teda sem človeka, ktorý by vedel maďarčiť, pri tom mohol by byť i biskupom. Len sa netreba strachovať; veď si ho Tisza nájde.“⁶² Za nového pastiera diecézy bol v septembri 1904 menovaný dovtedajší pomocný biskup z Veľkého Varadína, Wolfgang Radnai.

Život na Donovaloch prinášal pre Medveckého mnoho neštandardných situácií. Aj bežná cesta na trh do Banskej Bystrice v zimných či jarných mesiacoch so sebou niesla riziká, v ktorých mu pomáhali miestni obyvatelia.⁶³ Azda aj tieto zážitky administrátora s farníkmi spojili natoľko, že o nich tvrdil, že si „*prirástli k srdcu*“.⁶⁴ Obyvatelia dediny to deklarovali aj po tom, keď sa dozvedeli, že biskup sa rozhodol Medveckého preložiť do farnosti Brehy, ležiacej pri rieke Hron južne od Žarnovice.⁶⁵ Deputácia farníkov presviedčala predstavených obce

⁵⁹ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 29. 12. 1903.

⁶⁰ DA BB, f. Kňazi diecézy, zložka Karol Anton Medvecký (ďalej KD – KAM), List K. A. Medveckého W. Radnaiovi z 14. 3. 1914.

⁶¹ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 23. 9. 1904.

⁶² A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 3. 2. 1904; *Národné noviny*, 4. 2. 1904, roč. 35, č. 16, s. 4, Baňsko-bystrické biskupstvo.

⁶³ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 47.

⁶⁴ A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 2. 11. 1904.

⁶⁵ DA BB, PODN 1904, No. 1195.

a dekana, aby sa za zotrvanie kňaza prihovoriť. Na tento úmysel veriaci spontánne organizovali spoločné modlitby. Ukázalo sa, že v niektorých prípadoch tieto prejavy neboli úprimné. Niektorí farníci bojujúci za Medveckého po príchode nového kňaza, Jozefa Kačku, rovnako aktívneho člena slovenského národného hnutia, bývalého administrátora ohovárali.⁶⁶

Obyvatelia Donovanál prejavili Medveckému vďaku aj praktickou pomocou pri sťahovaní do nového pôsobiska. Zmenu farnosti pozitívne zhodnotil aj Andrej Kmeť. Po tom, ako sa dozvedel o novom mieste svojho priateľa, adresoval mu povzbudenie, v ktorom vyjadril nádej, aby zažíval pokoj v „zátiší brehu Hronskom“ pričom by mal mať viac času na kreatívnu prácu, na ktorú mu v predchádzajúcich mesiacoch nezostával priestor.⁶⁷

Príchodom nového biskupa bol vymenený aj generálny vikár, Medveckého hlavný prenasledovateľ Ján Havran. Ten síce zostal členom banskobystrickej kapituly, ale na personálne otázky už nemal dosah. Problémy oravského rodáka však touto zmenou neskončili a zdalo sa, že začali naberať nový rozmer. Po doručení rozhodnutia o tom, že bol menovaný za administrátora farnosti v Brehoch, biskupstvo oddiaľovalo od nasledujúceho logického kroku, kedy sa mal stať aj farárom. Ani po viac ako dvoch mesiacoch biskupský úrad nevypísal konkurz na obsadenie miesta tamojšieho farára, do ktorého by sa mohol administrátor prihlásiť. Sám nevedel aká bude jeho budúcnosť, či biskup uvažuje nad ním ako nad budúcim farárom, alebo má s ním ešte iný zámer. Tieto pocity opísal slovami: „trčím ako Mohamedova rakev medzi zemou a nebom“.⁶⁸ Pozícia administrátora okrem neistoty v praxi znamenala obmedzenie možností pri vedení farnosti, ale tiež aj nižší príjem, čo sa ukázalo na Medveckého limitovaných finančných možnostiach.⁶⁹

Osobitným problémom bol charakter veriacich farnosti a problémy v pastorácii. Obyvatelia Brehov boli primárne remeselníci, živiaci sa výrobou hrncov, ktoré chodili predávať na jarmoky. Z tohto dôvodu vznikali kolízie medzi duchovným a nimi, ktorému prekážalo zanedbávanie nedeľných bohoslužieb. Medvecký sa pokúšal motivovať farníkov, aby si najskôr splnili náboženské povinnosti, na čo si najaktívnejší obchodníci zvykali len veľmi neochotne. Obec bola podľa jeho slov silne maďarizovaná, išlo o výsledok celospoločenského tlaku a tiež skúseností s obyvateľmi z Pešti, ktorí chodili do Brehov dovolenkovať. S administrátorom aj promaďarsky uvažujúci obyvatelia mali spočiatku korektné vzťahy, avšak časom začali od neho žiadať: „radi Ťa máme, ale jestli nenecháš tú panslávčinu, musíme akokoľvek neradi, s tebou pretrhnúť všetky styky“. Duchovný jednoznačne oznámil, že hoci aj on obľubuje predstavených obce, nemôže „od raz poznanej pravdy odstúpiť“. Po vyjasnení si postojov začali komplikácie pastoračných podmienok vo farnosti.⁷⁰

⁶⁶ Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine (ďalej LA SNK), f. Jozef Gregor Tajovský, sign. 43 J 11 List K. A. Medveckého J. Gregorovi Tajovskému z 27. 2. 1932.

⁶⁷ A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 2. 11. 1904.

⁶⁸ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 4. 11. 1904.

⁶⁹ PEŘINKA, Zprávy z uherského Slovenska, s. 79.

⁷⁰ MEDVECKÝ, Z mojih rozpomienok, s. 52-53.

Následne sa veriaci začali správať ako „surový ľud, samý vzdor“, ktorý sa tešil z neistej pozície administrátora v pôsobisku. Kňaz stál akoby medzi dvoma voľbami, z ktorých ani jedna nevyzerala lepšie. Na jednej strane stáli nepriateľsky naladení farníci, pre ktorých bol charakteristický alkoholizmus, každovečerné „hulákanie beťárskych maďarských piesní“, ktorí surovo inzultovali kantora, nepriepievali na kostol a farnosť a verbálne napádali kňaza.⁷¹ Ich hlasy však Medvecký potreboval, aby sa mohol stať miestnym farárom, a aby sa jeho pozícia stabilizovala. Sám však priznával, že nemôže mlčať a ticho tolerovať ich správanie, ale plne si uvedomoval, že keď bude verejne kritizovať ich nemravný život, tí ho nien nevyberú za farára, ale nedajú mu predpísanú naturálnu dávku na živobytie a tiež mu „vytlčú okná“.⁷²

Administrátor farnosti pritom nevidel žiadnu nádej, že by sa v Brehoch mohlo niečo zmeniť k lepšiemu, a že by farníci mohli prehodnotiť svoj postoj voči kňazovi či voči spôsobu života. Medvecký uviedol, že aj keď sa v dedine objavilo niekoľko jednotlivcov, na ktorých sa mohol spoľahnúť, nepriateľsky uvažujúca väčšina ich izolovala od rozhodovania a on zostal osamotený. V kontúrach dobového diskurzu videl príčinu opisovaného stavu v dvoch zásadných faktoroch. Jedným bol alkoholizmus, ktorý podporoval miestny židovský krčmár, ktorý zastával pozíciu prisažného a bol údajne v obci „všemohúcim“. Keď napríklad Medvecký v kázni upozornil na miestny problém s alkoholom, krčmár podnietil veriacich, aby sa verejne voči kňazovi ohradili a vyhrážali sa mu. Druhou príčinou bola politická a národnostná atmosféra v krajine, v ktorej krčmár a ďalší predstavitelia obce silne nadbiehali budapeštianskej vláde a intenzívnej maďarizácii. V tomto kontexte Medvecký iba poznamenal: „Úbohá, opustená Slovač! Človek mimovoľne vzkypí hnevom proti našim pomerom, proti maďarónskemu buržoá, ktorá náš peknoduchý ľud takto zhumpľovala!“⁷³

Zápas o veriacich v Prochoti

Neisté pôsobenie v diecéze v kľúčovej miere záležalo od vzťahu mladého kaplána s biskupom Radnaiom. Ten spočiatku nebol vonkoncom komplikovaný, Medvecký v prvých mesiacoch biskupovho pôsobenia v diecéze uviedol, že pastier diecézy sa ku nemu správa až „nadmier blahosklonne“. Pred veriacimi sa duchovného z Brehov zastával a pochvaloval jeho kvality, ale za jeho chrbtom sa u iných kňazov z okolia informoval, či sa Medvecký politicky neangažuje a či neagituje za niektorú z politických strán. Rodák z Oravy si uvedomoval, že ho biskup držal pod dozorom, ale diametrálne odlišný postoj mu komunikoval pri osobnom stretnutí. Medzi štyrmi očami Radnai ubezpečoval Medveckého, že neverí tomu, že je pansláv, a že podľa neho „ak niekto píše po slovensky nemusí byť ešte panslávom“. Medveckému tiež zdôraznil, že má pre neho ešte „lepšie miesto“ ako Brehy, ale z rozhovoru nebolo možné jasne odčítať či túto poznámku myslí ironicky.⁷⁴

⁷¹ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 4. 11. 1904.

⁷² A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 4. 11. 1904.

⁷³ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 4. 11. 1904.

⁷⁴ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 6. 3. 1905.

Na konci roka 1903 po preložení na Donovaly sa Medvecký v liste A. Kmeťovi vyjadril, že mohol ísť aj na horšie miesto, konkrétne menoval Prochot.⁷⁵ Tam ho takmer po dvoch rokoch biskup Radnai poslal a naplnil avizované slová o „lepšom mieste“.⁷⁶ Medvecký sa síce nešahoval ďaleko, z Brehov bolo jeho nové pôsobisko vzdialené len približne 30 kilometrov, ale vrchársky a izolovaný charakter pôsobiska predznačoval ťažkosti pre pastoračné, vedecké a spoločenské aktivity. Vo farnosti sa zhostil viacerých výziev, ktoré objavil len krátko po príchode. Okrem duchovnej obnovy sa krátko po príchode venoval aj hospodárskej reforme farnosti a celej dediny. Zistil, že ekonomická a sociálna situácia bežných ľudí bola žalostná a prakticky celú hospodársku produkciu monopolne spravoval miestny židovský obchodník a krčmár, Izák Abrahám Kohn. Táto skutočnosť bránila väčším príjmom bežných farníkov a eliminovala ich sociálny a kultúrny progres. Medvecký spomínal, že v čase jeho príchodu boli medzi dedinčanmi len dve petrolejové lampy a židovský obchodník obyvateľov držal v područí aj vďaka ich závislosti na alkohole, ktorý monopolne predával. Preto sa rozhodol, že v obci založí tzv. Prochotský kresťanský potravný spolok, prostredníctvom ktorého bude skupovať a distribuovať výrobky miestnych obyvateľov na vzdialenejšie trhy, kde ich bude možné efektívnejšie distribuovať. Proti tomuto kroku sa postavil nielen miestny obchodník, ale aj viacerí miestni úradníci, na čele ktorých stál agilný richtár.⁷⁷ Správcovi farnosti sa aj napriek prekážkam a úradným zdržaniam podarilo spolok založiť a životaschopne nastaviť jeho fungovanie.⁷⁸ V nasledujúcom období sa potvrdilo, že aktivity spolku aj reálne znížili ceny základných potravín, čo bolo cieľom jeho zakladateľa.⁷⁹

Okrem spoločného hospodárenia mal Medvecký v Prochoti mnoho práce aj v starostlivosti o farský majetok. K fare patrilo rozsiahle hospodárstvo, ktoré bralo kňazovi veľa síl, pričom do úzadia odsúval vlastnú literárnu a národoveckú prácu. Ako konkurenciu voči monopolu Kohna žiadal administrátor farnosti úrady aj o povolenie získať právo na zriadenie výčapu.⁸⁰ S alkoholom bola spojená aj jeho ďalšia úspešná hospodárska reforma v Prochoti. Po tom, ako sa mu ako predsedovi potravinového spolku nepodarilo odpredať množstvo nazbieraných borievok, rozhodol sa vstúpiť do riskantného kroku a začať páliť borovičku vo vlastnej réžii. To sa Prochotčanom aj podarilo a vyprodukovali kvalitný destilát, ktorý distribuovali prakticky v celej krajine a objednaná bola až do cárskeho Ruska. Darilo sa to aj vďaka dobre namierenej reklamnej kampani, v ktorej bol produkt inzerovaný ako „liečivá borovička“. V inzerátoch sa priamo uvádzalo, že borovičku Prochotčanov prinútili vypáliť „*neprajníci kresťanských spolkov*“ a že ich produkt je „žalúdok naprávajúci a nemá páru“.⁸¹ Takto sa kňazovi podarilo

⁷⁵ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 29. 12. 1903.

⁷⁶ DA BB, PODN 1905, No. 626.

⁷⁷ DA BB, f. KD – KAM, Medvecký. Starý rychtár na Prochote (výstrižok z neidentifikovaného periodika).

⁷⁸ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 57-58.

⁷⁹ Naše noviny, 1909, roč. 3, č. 12, s. 5, Prochoť (tekovská st.).

⁸⁰ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 24. 10. 1905.

⁸¹ Naše noviny, 1908, roč. 2, č. 8, s. 6, Oznamy.

zabrániť pokazeniu borievok, čo by znamenalo krach potravinového družstva a ešte Prochotčania získali prostriedky na ďalšiu hospodársku produkciu.⁸²

Po čase sa však ukázali problémy s pastoráciou veriacich, na ktorých mentalitu mala zásadný vplyv izolovaná poloha obce. Medvecký po roku pôsobenia deklaroval, že si farnosť a veriacich veľmi obľúbil: „Ľud môj milujem ako snáď málokto ho môže rád mať, trovím sa, trúdim, zažieram, aby som mu na nohy pomôhol“, ale jedným dychom dodal, že ho zverený ľud „za to bije“. Z opisu sa ďalej možno dozvedieť o špecifikách Prochotčanov, ktorých najväčším problémom bol alkoholizmus, z ktorého pramenili ďalšie ťažkosti. Pre praktizovaný neduh miestnych farníkov charakterizoval ako „odtrhnutých z reťaze“.⁸³ Podľa neho bolo „ožranstvo“ rozšírené natoľko, že „za pitie pálenky a kľatbu musel šetrne trestať“ aj deti. Za to ho v dedine napádali veriaci slovne a podávali na úrady na neho žaloby, pre ktoré sa musel obhajovať pred súdom. Farníci spôsobovali svojmu kňazovi príkoria aj na farských poliach, čím mu klesal výnos potrebný pre živobytie. Konflikty medzi farníkmi a kňazom vyústili do žiadosti veriacich o to, aby dostali iného duchovného, podľa Medveckého však to robili aj jeho predchodcom, a túto stratégiu opakovali pravidelne každý rok. Iróniou zostávalo, že chýr o Prochotčanov bol pozitívny a žiadne individuálne či kolektívne sťažnosti na nich necirkulovali, preto Medveckému tento „dobrý ľud“ závideli aj kňazi z blízkeho okolia.⁸⁴

„Dobrý chýr“ o Prochotčanoch tiež potvrdil aj Medveckého priateľ A. Kmeť, ktorý po prečítaní hodnotenia farníkov bol veľmi zarazený a prekvapený. Zmenu v ich správaní vysvetľoval spoločenskými zmenami a systémom, v ktorom vládni predstavitelia praktizujú „demagógiu a anarchizmus“.⁸⁵ Ani po ďalšom čase sa vzťah medzi Medveckým a farníkmi zásadne nezlepšil. Osobitné komplikácie v pastoračných a hospodárskych aktivitách mu spôsobovala bývalá gazdiná z fary.⁸⁶ Konflikty Medveckého s veriacimi prehĺbili odporujúce si politické názory. Prochotčania boli údajne ovplyvnení mesačníkom *Kresťan*, ktorý síce vychádzal v slovenskom jazyku ale ideovo propagoval provládne tézy uhorskej politickej reprezentácie. Nech sa administrátor akokoľvek snažil vyhovoriť im tvrdenia, ktoré sa v novinách dočítali, nebol úspešný. Ľudia z blízkeho okolia pod vplyvom maďarskej propagandy dokonca zaujato hodnotili krvavú strelbu, ktorá sa odohrala v októbri 1907 v Černovej: „ku príkladu vychvaľujú žandárov pre krvavý výčín na ubohých Černovcov. Je to slepota na zaplakanie.“ Medvecký pritom stále zostával na neistej pozícii. Hoci viackrát žiadal biskupa Radnaia o potvrdenie farárskeho miesta, ten stále ignoroval žiadosti a neodpovedal na listy.⁸⁷

Medvecký sa do záležitostí každodenného farského života v Prochoti vložil plnou silou. Vo farnosti sa postaral o obnovu kostola, fary a hlavného oltára.⁸⁸ Na jeho posviacku pozval dvoch slávnostných kazateľov, ktorí v príhovoroch k veriacim apelovali na pokánie. Podarilo sa mu iniciovať viaceré opravy

⁸² MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 59-60.

⁸³ DA BB, f. KD – KAM, List K. A. Medveckého W. Radnaiovi z 14. 3. 1914.

⁸⁴ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 30. 11. 1906.

⁸⁵ A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 3. 12. 1906.

⁸⁶ DA BB, f. KD – KAM, List K. A. Medveckého W. Radnaiovi z 16. 1. 1918.

⁸⁷ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 28. 11. 1907.

⁸⁸ DA BB, f. KD – KAM, List K. A. Medveckého W. Radnaiovi z 14. 3. 1914.

v interiéri i exteriéri kostola, do farnosti pozval aj pátrov misionárov.⁸⁹ Zapájal sa aj do obecnej politiky, kde vkladal svoje kontakty a ekonomické znalosti. Aj napriek tomu nedostal od farníkov či vedenia diecézy pozitívnu odozvu či odmenu. Okrem toho sa cítil osamotený, keď ani v okolitých farnostiach nemal spolupracovníka či priateľa, o koho by sa mohol oprieť. Pomoc a ľudskú podporu nachádzal len prostredníctvom korešpondencie a v zriedkavých návštevách.⁹⁰ Jeden z jeho hostí spôsobil v dedine a následne aj v Medveckého živote zásadnú turbulenciu. Do Prochote totiž prišiel slovenský opozičný poslanec uhorského snemu František Skyčák, ktorého návšteva bola pre prouhorsky zmýšľajúcich ľudí zásadne iritujúcou. Poruhodný bol aj samotný spôsob návštevy, keďže Skyčák prišiel do Prochote na automobile, išlo vôbec o prvý výskyt tejto technologickej novinky v dedine.⁹¹ Medvecký neskôr uviedol, že dôvodom Skyčákovho príchodu bolo jeho pozvanie, aby ako duchovný sprevádzal veriacich na púti do Ríma. Návšteva opozičného politika v predvolebnom čase sa však stala rozbuškou, ktorú aktivoval prochotský kantor a pred Wolfgangom Radnaiom kňaza obvinil z protivlasteneckého konania. Biskup vzápätí rozhodol o administrátorovom preložení na nové pôsobisko, ktorým bola farnosť Bacúrovo, najbiednejšie miesto v diecéze, v ktorej strávil desať rokov.⁹²

Záver

V predloženom texte som chronologickým prístupom analyzoval kňazské pôsobenie Karola Antona Medveckého v prvých desiatich rokoch jeho pastoračnej služby. Za toto obdobie kňaz Banskobystrickej diecézy musel vystriedať deväť farností a v období, v ktorom analýzu končím, bol biskupom preložený do desiatej cirkevnej jednotky. Možno zovšeobecniť, že frekventované prekladanie Medveckého z farnosti do farnosti bolo formou trestu, ktorú začal vikár Ján Havran a po výmene biskupov si ju osvojil aj nový ordinár diecézy Wolfgang Radnai. Touto metódou sa snažili trestaného kňaza zlomiť a presvedčiť ho, aby upustil od svojich národoveckých aktivít a kontaktov. V stratégii oboch Medveckého súperov však možno vidieť rozdielny prístup. Zatiaľ čo sa Havran snažil neposlušného kňaza zlomiť frekventovaným prekladaním, biskup Radnai bol trpezlivejší. Medveckého preložil na ťažko zvládateľnú faru a aj napriek jeho sťažnostiam a žiadostiam, ho nechával stále na tom istom mieste. To následne použil aj v rokoch 1909 až 1919, keď Medveckého celé desaťročie nepresunul z farnosti Bacúrovo.⁹³

Medvecký vo svojom životopise explicitne uviedol, že prekladanie na menej významné farnosti mali okrem izolácie aj dôsledok osobnej pauperizácie až krachu. Keďže neustále prekladanie na novú farnosť bolo „*preháňaním pri*

⁸⁹ Naše noviny, 1909, roč. 3, č. 12, s. 5, Prochoť (tekovská st.).

⁹⁰ A SNM, f. OF AK, sign. AK 30/3, List K. A. Medveckého A. Kmeťovi z 15. 3. 1907.

⁹¹ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 61-62.

⁹² A SNM, f. Osobný fond Karola Antona Medveckého, bez sign., List K. A. Medveckého správcovi Spolku Sv. Vojtecha [J. Pöstényimu], z 2. 9. 1936.

⁹³ Tomuto obdobiu sa venujem v texte: GOLIAN, Ján. „Neznesiteľná“ farnosť ako spôsob perzekúcie kňaza v Hornom Uhorsku na začiatku 20. storočia. Prípady Karola Antona Medveckého v Bacúrove. In *Studia Theologica*, 2022, roč. 24, č. 3, s. 57-79.

pětzlatkovom mesačnom plate z jednej psotárky na inú brdárku".⁹⁴ O tom, že prekladanie na „*nevýnosné hubené farky*“ malo za cieľ Medveckého zlomiť aj finančne, sa verejne písalo aj v novinách, ktoré informovali o jeho prenasledovaní v diecéze. Napríklad František Václav Peřinka upozornil aj na to, že Medveckého s päťročnými skúsenosťami zo siedmich rôznych farností vikár stále menoval len za administrátora a nie za farára. Týmto prístupom Havran sledoval obmedzovanie právomocí a osobnej slobody u panslavistického kňaza, čím ho „*měl neustale v ruku*“.⁹⁵ Uhorská diecézna hierarchia pomerne frekventovane využívala štatút farských administrátorov, ktorým znemožňovala obsadiť v spravovaných farnostiach pozíciu farára. Takýto „degradovaný“ kňaz niesol za farnosť plnú zodpovednosť, avšak mal nižší príjem a labilnejšiu pozíciu. O jeho preložení mohol rozhodnúť biskup bez toho, že by sa k tomu vyjadroval finančný patrón farnosti, teda mestské zastupiteľstvo či majiteľ územia, kde farnosť ležala. K mnohým hospodárskym a ekonomickým záležitostiam takto vedenej farnosti sa musel vyjadrovať buď biskupský úrad, resp. miestny dekan, čo administrátorom bralo ďalší rozmer suverenity a slobody.⁹⁶

V analýze bolo možné identifikovať skutočnosť, že miesta, kam bol Medvecký prekladaný, mali svoje špecifiká a problémy, čím ho chcel vikár a neskôr aj nový biskup ešte efektívnejšie nútiť, aby opustil uhorské nevlastenecké zmýšľanie. Pramene však hovoria o tom, že prakticky vo všetkých „problémových“ farnostiach sa Medvecký dokázal so situáciou vyrovnáť a obrátiť ju ak nie vo vlastný, tak v spoločný prospech. Výsledky jeho trpezlivej práce sa ukázali niekedy až po rokoch, napríklad keď mu niektorí veriaci z Prochote, s ktorými mal vo všeobecnosti zložitú spoluprácu, pomáhali pri sťahovaní na novú farnosť a dokonca ho podporovali materiálne aj finančne.⁹⁷ V podobnom kontexte sa mohol po rokoch v spore odvolať na svedectvo maďarskojazyčných reprezentantov obcí Donovaly a Brehy, „*kde aj s najexponovanejšími predstaviteľmi maďarskej veci, žili sme v najsrdečnejších pomeroch*“.⁹⁸

V prvých desiatich rokoch Medveckého kňazského života možno identifikovať niekoľko rovín a úloh, na ktoré musel reagovať a voči ktorým sa musel adaptovať. Zo štúdia témy je však zrejmé, že ani na okamih neuhol zo svojich postojov a aj napriek vyhrážkam, neprijemnostiam či atraktívnym ponukám, nezradil vlastné presvedčenie a svedomie. Uvedomoval si, že opustením vlastných princípov v národných otázkach by vstúpil na cestu lojality voči politike uhorskej reprezentácie a spolupráce s maďarským episkopátom, pričom žiadna iná, „tretia“ možnosť pre hornouhorských kňazov de facto nejestvovala.⁹⁹ K rozhodnutiu „*isť*

⁹⁴ Archív Spolku Sv. Vojtecha v Trnave, sign. Fasc. 23/21, Karol Anton Medvecký, Vlastný životopis.

⁹⁵ PEŘINKA, Zprávy z uherského Slovenska, s. 79.

⁹⁶ Problematike rozdeleniu kompetencií farára a správcu farnosti sa venoval aj prvý Kódex kanonického práva z roku 1917 v článkoch 451 – 478, ktorý vznikol v čase, keď Medvecký stále zastával pozíciu administrátora. Pozri: Překlad Kodexu kanonického práva, prel. František Kop a kol., b.m., b.r., rkp.

⁹⁷ MEDVECKÝ, Z mojich rozpomienok, s. 64, 67.

⁹⁸ DA BB, f. KD – KAM, List K. A. Medveckého W. Radnaiovi z 10. 6. 1914.

⁹⁹ HOLEC, Roman. Slovenskí katolíci medzi národom a štátom 1848 – 1918. In IVANTYŠYNOVÁ, Tatiana ed. *Národ – cirkev – štát*, Bratislava, 2007, s. 66.

vlastnou cestou, neobzerajúc sa ako krákajú *havrani nad hlavou!*“ ho povzbudzoval najmä blízky spolupracovník Andrej Kmeť.¹⁰⁰ Aj preto možno skonštatovať, že Medvecký svoje poslanie nezradil, a slová Františka Richarda Osvalda napísané po jeho preložení z Krupiny sa dajú aplikovať na prvé dve dekády jeho kňazského pôsobenia: „*V tom čase práve prišlo mi rozmýšľať o ťažkej práci slovenských katolíckych kňazov, ktorí i perom, tým u Vás už nenávideným slovenským perom, usilujú sa, nehladiac na priazeň či nepriazeň ľudskú, brániť katolíctvo na vše strany*“.¹⁰¹

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Archívy:

Archív Slovenského národného múzea, pracovisko Martin
fond Osobný fond Andreja Kmeťa
fond Osobný fond Karola Antona Medveckého
Archív Spolku Sv. Vojtecha v Trnave, sign. Fasc. 23/21
Diecézny archív Banská Bystrica, fond Kňazi diecézy; Protocolli Officii Dioecesani Neosoliensis pro Anno Domini
Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine, fond Jozef Gregor Tajovský

Dobová tlač:

Katolícke noviny, 1903.
Literárne listy, 1904.
Národné noviny, 1904.
Naše noviny, 1908, 1909.
Vlasť, 1904.

Monografie a zborníky ako celok:

BOGAR, Benedikt. Milosrdní bratři. Praha, 1934.
ČAPEK, Thomas. The Slovaks of Hungary. Slavs and Panslavism. New York, 1906.
HOLEC, Roman. Andrej Hlinka. Otec národa? Bratislava, 2019.
MEDVECKÝ, Karol Anton. Cirkevné pomery katolíckych Slovákov v niekdajšom Uhorsku. Ružomberok, 1920.
MEDVECKÝ, Karol Anton Medvecký. Z mojich rozpomienok k šesdesiatinám. Trnava, 1935.
OSVALD, František, R. Priateľské slovo. Velebnému kňazskému okresu sv. krížskemu v bystrickom biskupstve. b.m., 1902.
PAŠTEKA, Július et al. Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Bratislava, 2000.
Překlad Kodexu kanonického práva, prel. František Kop a kol., b.m., b.r., rkp.
SOKOLÍK, Viliam. Listy Andreja Kmeťa Ľudovítovi Vladimírovi Riznerovi. Martin, 1984.
SOKOLÍK, Viliam. Listy Ľudovíta Vladimíra Riznera Andrejovi Kmeťovi. Martin, 1970.

¹⁰⁰ Kmeť zámerne použil slovnú hračku havranov ako prirovnanie mena diecézneho vikára Jána Havrana. A SNM, f. OF AK, sign. AK 3/13, List A. Kmeťa K. A. Medveckému z 20. 9. 1903.

¹⁰¹ OSVALD, Priateľské slovo, s. 13.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

- DANIŠ, Miroslav. Panslavistické politické procesy so Slovákami v Uhorsku na konci 19. storočia. In *Zapad – Vostok. Naučno-praktičeskij ježegodnik* 3, s. 28-34.
- GOLIAN, Ján. Budovanie cirkevného aparátu Banskobystrickej diecézy biskupom Štefanom Moyzesom. In *Štefan Moyzes – za života a v historickej pamäti*. Banská Bystrica, 2018, s. 68-80.
- GOLIAN, Ján. „Neznesiteľná“ farnosť ako spôsob perzekúcie kňaza v Hornom Uhorsku na začiatku 20. storočia. Prípád Karola Antona Medveckého v Bacúrove. In *Studia Theologica*, 2022, roč. 24, č. 3, s. 57-79.
- GOLIAN, Ján. Príčiny a dôsledky konfliktu kaplána Karola Antona Medveckého s cirkevnými autoritami Banskobystrickej diecézy na začiatku 20. storočia. In *Konštantínove listy*, 2022, roč. 15, č. 2, s. 127-138.
- GOLIAN, Ján. Pútnik národného života. Karol Anton Medvecký. In GOLIAN, Ján – MOLDA, Rastislav (eds.). (ne)známe príbehy. Banská Bystrica, 2017, s. 144-175.
- GOLIAN, Ján. „Starí učia mladých lietať!“ Vplyv Andreja Kmeťa na formovanie Karola Antona Medveckého v úvodnej dekáde 20. storočia. In *Kultúrne dejiny*, 2021, roč. 12, Supplement, s. 132-163.
- GOLIAN, Ján. Vyhnaný z dvoch diecéz. Peter Tomkuljak. In GOLIAN, Ján – MOLDA, Rastislav a kol. (ne)obyčajný život farára. Banská Bystrica, 2018, s. 100-140.
- GOLIAN, Ján. Zrod a cesty monografie Detva z pera Karola Antona Medveckého. In *Knihy 2015*. Martin, 2015, s. 355-383.
- HOLEC, Roman. Slovenskí katolíci medzi národom a štátom 1848 – 1918. In IVANTYŠYNOVÁ, Tatiana ed. *Národ – cirkev – štát*, Bratislava, 2007, s. 57-75.
- KODAJOVÁ, Daniela. Rusko v slovenskej politike na prelome 19. a 20. storočia. Vajanský verzus Masaryk. In IVANTYŠYNOVÁ, Tatiana a kol. *Mýtus – stereotyp – obraz*. Rusko v slovenských dejinách a kultúre, Bratislava, 2011, s. 15-28.
- MARŤÁK, Michal. Karol Anton Medvecký v slovenskej politike po roku 1918. In *Disputationes Scientifcae Universitatis Catholicae* In Ružomberok, 2022, roč. 22, č. 1, s. 15-31.
- MEDVECKÝ, Karol Anton. Veľké Pole a Píla. In *Sborník MSS*, 1904, roč. 9, s. 1-22.
- OLEXÁK, Peter. Florián Tománek-curriculum vitae. In OLEXÁK, Peter a kol. Florián Tománek. Život a pôsobenie katolíckeho kňaza, politika a publicistu. Ružomberok, 2019, s. 24-56.
- URBANCOVÁ, Hana. Piesňový repertoár Nemcov v obci Veľké Pole na fonografických nahrávkach Karola A. Medveckého (1902 – 1903). In *Musicologia Slovaca*, 2022, roč. 13 (39), č. 1, s. 5-35.

Počet slov: 8327

Počet znakov (vrátane medzier): 56 428